

”כשוויקטור פראנקל פגש את חנוכה החמור”

חוות הצלה ושיקום לבעלי חיים כמרחב לוגותרפי חי של חוויה, נקיטת עמדה והתעלות עצמית

מאת: רועי חסידי

תקציר

הלוגותרפיה, שפירושה טיפול באמצעות משמעות, היא גישה שפיתח ויקטור פראנקל ומבקשת לסייע לאדם למצוא פשר, ערך וכיוון בחייו גם מול כאב, אובדן, סבל ומציאות שאינה ניתנת לשינוי. מאמר זה מציע להרחיב תפיסה זו אל המפגש עם חוות הצלה ושיקום לבעלי חיים, ולראות בהן מרחב לוגותרפי חי. מרחב שבו האדם אינו פוגש רק בעל חיים, אלא סיפור חיים של פציעה, שיקום, בניית אמון ובחירה מחודשת בקשר ובחיים. באמצעות סיפורם של חנוכה, חמור שניצל מהתעללות קשה ועבר תהליך שיקום ממושך, ושל טל, לוחם שנפצע במלחמת חרבות ברזל והתמודד עם אובדן תחושת מסוגלות ונסיגה מתהליך השיקום, המאמר בוחן כיצד ההתבוננות בבעלי חיים שנפגעו, למדו לבטוח מחדש והמשיכו לחפש קרבה, אהבה וחיים, עשויה לפתוח באדם אפשרות חדשה להתבונן על כאבו ועל דרכו להמשיך בחיים. הטענה המרכזית היא שהתרומה הלוגותרפית של חוות שיקום אינה נובעת רק מן המגע או מן הקשר עם בעלי החיים, אלא גם מן ההיכרות עם סיפורם, מן ההתבוננות בתהליך השיקום שלהם ומן העשייה לצדם. בכך מציע המאמר להרחיב את מקומם של בעלי החיים בלוגותרפיה, לא רק כאמצעי להפחתת מצוקה, חרדה או מתח נפשי, אלא כמקור ללמידה חווייתית על אחריות, משמעות, נקיטת עמדה והתעלות עצמית.

מבוא

התמודדות עם כאב, סבל ומציאות שאינה ניתנת לשינוי מלווה את האדם משחר ההיסטוריה. מלחמות, מחלות, אובדן, טראומות ומשברי חיים מציבים בפני האדם שאלה בסיסית: **האם האירוע שעבר, קשה ככל שיהיה, יהפוך לעוגן שמגדיר את זהותו ואת עתידו, או שיוכל לנקוט כלפיו עמדה חדשה ולבחור כיצד להפוך את הכאב, הסבל והניסיון שצבר לחלק ממקורות הכוח, הערך והמשמעות בחייו?** זוהי אחת השאלות המרכזיות של הקיום האנושי, והיא עומדת בלב הלוגותרפיה.

במשך עשרות שנים הודגמו רעיונות אלה בעיקר דרך סיפורים אנושיים של אנשים שהתמודדו עם מלחמות, מחלות, אובדן, פציעות ומשברי חיים, ובחרו למרות הכול לבנות את חייהם מחדש. אולם במפגש עם חוות הצלה ושיקום לבעלי חיים מתעוררות שאלות נוספות על נקיטת עמדה מול סבל ומול מציאות שאינה ניתנת לשינוי. האם ניתן ללמוד על נקיטת עמדה, אמון מחודש, בחירה בחיים והתמודדות עם סבל גם מתוך התבוננות בבעלי חיים שעברו התעללות, פציעה וטראומה, ונמצאים בעצמם במסע שיקום? האם ייתכן שהמפגש עם בעלי חיים בשיקום משמעותי לא רק משום שהם מעניקים לאדם קרבה, רוח או נחמה, אלא גם משום שסיפורם, הדרך שעברו והאופן שבו הם לומדים מחדש לבטוח, להתקרב ולחיות, מעוררים באדם שאלה עמוקה על חייו שלו?

במהלך התקופה שבה אני מתנדב בחוות “להתחיל מחדש”, חוות הצלה ושיקום לבעלי חיים שעברו התעללות, הזנחה ופציעות קשות, שאלות אלו קיבלו עבורי משמעות מוחשית יותר. בספורים שאני מלווה בחווה אני פוגש שוב ושוב מבקרים שאינם מתרגשים רק מעצם הצלתם של בעלי החיים, אלא בעיקר מן הדרך שבה הם ממשיכים לחיות לאחר הפגיעה. הם רואים בעלי חיים שאיבדו איבר וממשיכים לנוע, בעלי חיים שחוו אלימות קשה ולומדים לתת אמון מחדש, ובעלי חיים שלמרות הטראומה שחוו ממשיכים לחפש קשר, קרבה ואהבה. לצד המבקרים, גם המתנדבים והעובדים בחווה פוגשים את המשמעות הזו יום יום דרך העשייה עצמה. דרך האכלה, ניקוי, טיפול, ליווי, המתנה

[”בלוגותרפיה” | כתב עת מקוון ללוגותרפיה ומשמעות בחיים, פילוסופיה ויישום](#)

סבלנית ובניית קשר עם בעלי חיים שלומדים מחדש לבטוח בבני אדם. במובן זה, החווה אינה רק מקום שבו רואים את תהליך השיקום, אלא לוקחים בו חלק מרכזי. המפגש עם בעלי החיים מעורר השראה, אך מעבר לכך הוא מציב שאלה לוגותרפית עמוקה. מה ניתן ללמוד מיצור חי שנפגע קשות, ובכל זאת ממשיך לחיות, בונה מחדש אמון וממשיך ליצור קשר? ומה קורה לאדם כאשר הוא לא רק מתבונן בתהליך הזה, אלא גם לוקח בו חלק?

מאמר זה אינו עוסק בטיפול בעזרת בעלי חיים במובנו המקובל. הוא אינו מבקש לטעון כי בעלי החיים מטפלים באדם, ואינו מייחס להם בחירה קיומית מודעת במובן האנושי. מטרתו להציע מסגרת לוגותרפית להבנת המפגש עם בעלי חיים שעברו טראומה ושיקום. הטענה המרכזית היא שחווה הצלה ושיקום לבעלי חיים עשויה להיות מרחב לוגותרפי ייחודי, שבו ההתבוננות בתהליך השיקום של בעלי החיים, ההיכרות עם סיפורם והעשייה לצדם מאפשרות למידה חווייתית של עקרונות הלוגותרפיה, ובראשם נקיטת עמדה, ערכי המשמעות והתעלות עצמית.

במרכז המאמר עומד המפגש בין חנוכה, חמור צעיר שנמצא לאחר התעללות קשה, איבד את אחת מרגליו ועבר תהליך שיקום ממושך, לבין טל, לוחם שנפצע במלחמת חרבות ברזל והתמודד עם פציעה מורכבת, אובדן תחושת מסוגלות ונסיגה מתהליך השיקום. המפגש ביניהם לא מחק את הפציעות ולא ביטל את הכאב, אך הוא פתח עבור טל אפשרות חדשה להתבונן בעצמו. דרך חנוכה, ודרך ההתנדבות לצד בעלי החיים, החל להתאפשר מעבר מעיסוק במה שאבד אל גילוי של מה שעדיין ניתן ליצור, להעניק ולתרום.

ייחודו של המאמר אינו בסיפורו של חנוכה בלבד, ואינו בסיפורו של טל בלבד. הוא גם אינו רק בהצגת עקרונות הלוגותרפיה. ייחודו הוא בהצעת מודל של חווה הצלה ושיקום לבעלי חיים כמרחב לוגותרפי חי. מרחב שבו בעלי החיים אינם משמשים כאמצעי טיפולי בלבד, אלא נושאים עמם סיפור, פצע, תהליך שיקום ואמון שנבנה מחדש. מתוך המפגש עם כל אלה עשוי האדם לשאול לא רק מה קרה לי, אלא מה אני בוחר לעשות עם מה שקרה לי, ולמי הניסיון שלי יכול להיות משמעותי היום.

חנוכה וטל: מפגש בין שני פצועים שבחרו להתחיל מחדש

בחנוכה 2025 נמצא חמור צעיר לאחר שעבר התעללות קשה. הוא אותר על ידי חייל באחד הכפרים כשהוא תלוי מצווארו ומרגלו, פצוע באורח קשה, עם חתכים עמוקים בגופו ופגיעה חמורה באחת מרגליו. לאחר שחולץ והועבר לטיפול וטרינרי אינטנסיבי התברר כי לא ניתן להציל את הרגל, והיא נקטעה. אולם הפגיעה הגופנית הייתה רק חלק מן הסיפור. כאשר הגיע לחווה "להתחיל מחדש" הוא היה דרוך, חשדן ונמנע ממגע עם בני אדם. במשך חודשים ארוכים התקשה לאפשר לאנשים להתקרב אליו, וגם הטיפולים השגרתיים עוררו בו פחד ותגובות הימנעות.

באותה תקופה ליוותה אותו אלינור, מנהלת תחום הסירים, החינוך והפרויקטים בחווה. בצעדים קטנים ובעקביות היא בנתה עמו קשר

המבוסס על סבלנות, נוכחות וביטחון. לדבריה, תהליך השיקום המשמעותי ביותר של חנוכה לא היה קטיעת הרגל או הטיפול הרפואי האינטנסיבי, אלא בניית האמון מחדש בבני אדם. הפציעות הגופניות היו גלויות לעין, אך הפציעה הנפשית הייתה עמוקה לא פחות. במשך חודשים ארוכים היא התקרבה אליו בהדרגה, הביאה לו פינוקים, דיברה איתו והרגישה אותו וכך גם הוא אותה.

חנוכה ואלינור ברגע של אהבה, בחירה ואמון, לאחר חודשים של שיקום ובניית קשר מחדש.

עד ליום שבו, ללא פיתוי של מזון וללא כל גירוי חיצוני, חנוכה ניגש אליה מיוזמתו, נשען עליה וביקש מגע. עבודה היה זה רגע שסימל לא רק החלמה, אלא גם אמון מחדש וקשר שנבנה מחדש.

חנוכה החמור לאחר התאמת הפרוטזה החדשה. צילום באדיבות חוות "להתחיל מחדש".

לאחר מספר חודשי שיקום הותאמה לחנוכה פרוטזה לרגל הקטועה. בתוך זמן קצר הוא למד להשתמש בה והחל לנוע בחופשיות בחווה. מי שפגש אותו לראשונה התקשה להאמין כי מדובר באותו חמור שנמצא חודשים קודם לכן במצב של סכנת חיים. הוא הסתובב בין בעלי החיים האחרים, חיפש קרבה, ביקש פינוקים וליטופים והפגין סקרנות, חיוניות, אנרגיה ושמחה. הפציעה נותרה חלק מסיפור חייו, אך היא כבר לא הגדירה את כל אופן התנהלותו בעולם.

באותה תקופה הגיע אליי טל, לוחם בן עשרים וארבע שנפצע במהלך מלחמת חרבות ברזל מפגיעת טיל במבנה שבו שהה ברצועת עזה. הוא נפצע בפניו, בלסתו, בכתפו ובידו, עבר מספר ניתוחים ונשאר עם מגבלה תפקודית משמעותית. אולם הקושי המרכזי שעמו התמודד לא היה רק הפציעה הפיזית. הוא התקשה להשלים עם השינוי שחל בחייו, הסתגר בביתו, התרחק מחבריו, הזניח את תהליך השיקום והרגיש שאיבד את עצמאותו ואת תחושת המסוגלות שלו. הוא תיאר תחושת תסכול עמוקה, כעס על מצבו וקושי לראות כיצד יוכל לחזור לחיים בעלי משמעות.

לאחר מספר מפגשים הצעתי לטל להצטרף אליי לחווה. לא הצגתי את הביקור כטיפול בעזרת בעלי חיים, אלא כהזדמנות לצאת לזמן קצר מן המסגרת הקבועה של המפגשים, לפגוש מרחב אחר, ולשהות לצד בעלי חיים שטל אהב מאז ומתמיד. באותו שבוע בדיוק החל חנוכה להסתגל לפרוטזה החדשה שלו והסתובב בחופשיות ברחבי החווה כחלק מתהליך השיקום. כאשר נכנסנו למתחם, חנוכה ניגש אלינו ללא פחד, ביקש קרבה וליטופים, וכן גם אוכל ודברים טעימים. טל התקשה להסתיר את ההפתעה, זו הייתה הפעם הראשונה שפגש חמור שמתקרב כך לבני אדם, מבקש אהבה ומחזיר אהבה, ועוד כשהוא נע בעזרת פרוטזה. באותו רגע טל עדיין לא הכיר את סיפורו המלא של חנוכה. הוא הביט בו ואמר בפליאה "אני בהלם... הוא כמו כלב גדול."

רק לאחר מכן סיפרתי לו את סיפורו של חנוכה, את ההתעללות שעבר, את קטיעת הרגל ואת תהליך השיקום הארוך שעבר בחווה. טל סיפר כי במהלך שירותו הצבאי ראה בעלי חיים רבים שנפגעו באזורי הלחימה, אך מעולם לא ראה מה קורה לאחר מכן. הוא הכיר את רגעי הפגיעה, את ההרס ואת הפציעה, אך לא את הסיפור שאחרי. לראשונה מאז פציעתו הוא לא התבונן רק בעצמו ובכאבו, אלא גם בסבלו של יצור חי אחר וביכולת שלו להמשיך לחיות למרות מה שעבר.

המפגש עם חנוכה לא העלים את הפציעה של טל ולא שינה את עברו. אולם הוא שינה את נקודת המבט שממנה התבונן בעצמו. המפגשים בחווה, שאליהם המשיך להצטרף, העניקו לו מרחב שונה מזה שהכיר עד אז. לצד ניקוי התאים, האכלת בעלי החיים, שמיעת סיפוריהם ובעיקר הענקת אהבה וקבלת אהבה בחזרה, הוא החל לראות שוב ושוב בעלי חיים שנפגעו קשה בגופם ובנפשם, אך עדיין ניגשו אל בני אדם, ביקשו קרבה, בנו אמון מחדש והמשיכו לחיות. טל החל להתבונן על עצמו, על מה שעבר ועל תהליך השיקום שלו לא רק דרך שפה של גבורה, אבחנות, טיפולים או מטרות שיקומיות, אלא גם דרך מפגש חי וישיר עם בעלי חיים שנשאו איתם את סימני הפגיעה, ובכל זאת המשיכו לחפש קשר, אמון וחיים.

באחת השיחות בינינו אמר טל כי הבין משהו חשוב על החיים בכלל, ובעיקר על הפציעה שלו. הוא הסביר לי שהוא רואה שבעלי החיים אינם שוקעים בכאב כפי שבני אדם שוקעים בו. הם אינם מספרים לעצמם שוב ושוב את הסיפור שהם נפגעו, כמה קשה להם עכשיו וכמה הפגיעה הרסה להם את החיים. לדבריו, בעלי החיים אינם מכירים אפשרות אחרת מלבד להמשיך לחיות ולשרוד. אין להם את המקום של הקורבן, והם אינם יכולים לשקוע במה שקרה להם, כי אם ישקעו בו לחלוטין, הם לא יוכלו להמשיך לחיות. ואז אמר משפט שממחיש יותר מכל את התהליך שעבר במפגש עם חנוכה ועם יתר בעלי החיים **"אולי הסוד האמיתי בלמוד על החיים הוא דווקא ללמוד אותם מבעלי החיים."**

סיפורם של חנוכה וטל אינו משמש כעדות לנס טיפולי או כראיה לכך שבעלי חיים מרפאים בני אדם. חשיבותו נעוצה בכך שהוא ממחיש מפגש ייחודי בין שני סיפורי טראומה ושיקום, מפגש שהפך עבור טל לנקודת מפנה בתהליך ההתמודדות שלו. השינוי לא נבע מכך שפציעתו נעלמה או שהכאב פחת, אלא מכך שהחל להתבונן אחרת על מציאות חיו. במקום לראות בפציעה את סוף הסיפור, החל לראות בה חלק מסיפור חיים שעדיין ניתן לעצב. המעבר הזה, מן העיסוק במה שאבד אל השאלה מה עדיין ניתן ליצור, להעניק ולתרום, הוא לב החשיבה הלוגותרפית.

"להתחיל מחדש": חוות הצלה ושיקום לבעלי חיים כמרחב לוגותרפי

סיפור המפגש בין חנוכה לטל, וההשראה שטל קיבל להמשך ההתמודדות עם תהליך השיקום ולבחירה מחודשת בחיים מלאים חרף המגבלה שלו, מעלה שאלה רחבה יותר. האם ייתכן שהשינוי שטל חווה לא נבע רק מן המפגש עם חנוכה עצמו, אלא גם מן המרחב שבו התרחש המפגש? חוות הצלה ושיקום לבעלי חיים אינה מפגישה את האדם רק עם בעל חיים, אלא עם סיפור חיים של פציעה, שיקום, בניית אמון, עשייה והתנדבות. במובן זה, החווה עשויה להיות יותר ממרחב של חמלה או טיפול בעזרת בעלי חיים. היא עשויה להפוך למרחב לוגותרפי חי, שבו האדם פוגש דרך בעלי החיים שאלות של כאב, אחריות, בחירה, קשר ומשמעות.

במונח **"מרחב לוגותרפי חי"** הכוונה אינה למקום שבו מסבירים לאדם מהי משמעות, אלא למקום שבו הוא חווה אותה בפועל. הוא שומע את סיפור החיים של בעל החיים, מתבונן במה שעבר עליו, רואה את סימני הפגיעה שנותרו בו, ופוגש את הדרך שבה הוא לומד בהדרגה לבטוח מחדש, להתקרב, להציב גבולות, לקבל אהבה ולהחזיר אהבה. הקשר אינו נכפה על בעל החיים, הוא נבנה מתוך כבוד לקצב, לבחירה, לגבולות ולרצונות שלו. עבור בעל חיים שחווה פגיעה, עצם היכולת לבחור מתי להתקרב, ממי להתרחק, על מי לסמוך ומתי לקבל מגע ואהבה, היא חלק משמעותי מתהליך השיקום. זהו רגע שבו בעל החיים אינו רק שורד את מה שעבר, אלא חוזר בהדרגה לחיים, לקשר ולאמון, ככל שהדבר מתאפשר עבורו.

בכך טמונה ההשראה העמוקה של החווה. **האדם אינו לומד רק מן הסיפור על מה שקרה לבעל החיים, אלא מן הדרך שבה בעל החיים ממשיך לחיות לאחר מה שקרה לו.** הוא רואה כיצד אמון שנשבר יכול להיבנות מחדש, כיצד קשר יכול להיווצר שוב, וכיצד גם לאחר פגיעה קשה עדיין יכולה להופיע קרבה, סקרנות, אהבה ורצון לחיים. בעלי החיים אינם מלמדים זאת במילים, אלא בעצם נוכחותם, בתהליך השיקום שלהם ובדרך שבה הם שבים בהדרגה אל קשר עם בני אדם.

לצד ההשראה מסיפורי השיקום, המרחב הלוגותרפי בחווה מתגלה גם דרך העשייה עצמה. העובדים והמתנדבים אינם רק צופים מן הצד, אלא לוקחים חלק ממשי בטיפול בבעלי החיים. הם שותפים לטיפול רפואי מציל חיים, לטיפול שיקומי גופני, נפשי ורגשי, להאכלה, לניקוי, לליווי, להמתנה סבלנית ולבניית קשר מחודש. בתוך העשייה

הזאת הם חווים נתינה והתעלות עצמית ברמה עמוקה מאוד. אחת העובדות אמרה לי פעם, "זה משאיר אותי בריאה". עובדת אחרת אמרה, "זה מקום של שפיות". ובתקופת המלחמה שמעתי גם את המשפט, "המקום הזה הציל אותי". משפטים אלה ממחישים כי החווה אינה רק מקום שבו מטפלים בבעלי חיים, אלא גם מקום שבו בני אדם מוצאים עוגן, משמעות וכוח דרך הטיפול בהם.

גם המתנדבים, שמנקים תאים, מאכילים, מלטפים, מראים אהבה וכבוד לבעלי החיים, מגלים כיצד עשייה פשוטה יכולה להפוך לתרומה משמעותית, הן עבור בעל החיים והן עבורם. הם מתמלאים מתוך הנתינה, מתוך הנוכחות ומתוך החיבור לבעל החיים. מתוך המפגש הזה האדם לומד על נקיטת עמדה מול כאב, על אחריות כלפי יצור חי אחר, על התעלות עצמית דרך דאגה למישהו מחוץ לעצמו, ועל האפשרות לבחור בחיים גם כאשר העבר אינו ניתן לשינוי. לכן החווה אינה רק מקום של הצלה ושיקום לבעלי חיים, אלא מרחב שבו מתנדבים, עובדים, מבקרים ומטופלים יכולים לחוות באופן ממשי קשר, נוכחות, אהבה, אחריות ומשמעות.

בעשורים האחרונים תחום הטיפול וההתערבויות בעזרת בעלי חיים צובר תאוצה, ובשנים האחרונות פורסמו סקירות עדכניות המצביעות על תרומתם האפשרית של קשרים בין בני אדם לבעלי חיים להפחתת חרדה, סטרס ותסמיני דיכאון, לשיפור תחושת רווחה, לוויסות רגשי ולחיזוק תחושת תמיכה וקשר בקרב אוכלוסיות שונות. סקירה שיטתית ומטה אנליזה בתחום הפוסט-טראומה מצאה כי התערבויות בעזרת בעלי חיים עשויות לסייע בהפחתת תסמיני PTSD ודיכאון, לצד צורך במחקרים רחבים ומבוקרים יותר (Hediger et al., 2021). סקירה שיטתית נוספת בקרב ילדים ובני נוער במסגרות אשפוז הצביעה על תרומה אפשרית להפחתת מצוקה רגשית, חרדה וכאב (Correale et al., 2022). נוסף על כך, סקירה שיטתית ומטה-אנליזה בקרב סטודנטים מצאה כי התערבויות בעזרת בעלי חיים עשויות לתרום בעיקר למדדים נפשיים כגון חרדה וסטרס, יותר מאשר למדדים פיזיולוגיים או קוגניטיביים (Huber et al., 2024). מחקרים אלו תרמו רבות להבנת מקומם של בעלי חיים בהתערבויות טיפוליות, חינוכיות ושיקומיות, והראו כי המגע עם בעל החיים, הקרבה אליו, הנוכחות המרגיעה שלו והקשר הנוצר עמו עשויים לסייע לאדם במצבי מצוקה שונים.

עם זאת, מוקד הדיון המחקרי נותר בדרך כלל באינטראקציה שבין האדם לבין בעל החיים. המחקרים שואלים כיצד בעלי החיים משפיעים על האדם, כיצד הם מסייעים לו לווסת רגשות, ליצור קשר, להירגע או להרגיש בטוח יותר. הטיפול מתבסס לרוב על רכיבה, מגע, ליטוף, עבודה או פעילות משותפת, שבה בעל החיים הוא שותף לתהליך ולעיתים אף כלי משמעותי בתוכו. אולם לצד מחקרים חשובים אלה, המאמר הנוכחי מבקש להציע זווית נוספת. לא רק כיצד בעלי החיים מסייעים לאדם בתוך המפגש הטיפולי, אלא מה עשוי להיפתח באדם כאשר הוא מתבונן בבעל חיים שנפגע, איבד אמון, עבר שיקום, ובכל זאת לומד מחדש להתקרב, לבטוח, ליצור קשר ולחיות. במילים אחרות, השאלה אינה רק מה בעל החיים עושה עבור האדם, אלא מה האדם עשוי ללמוד מחייו של בעל החיים, מסיפור הפגיעה שלו, מתהליך השיקום שלו ומהבחירה המיוחדת שלו בקשר ובחיים.

כאן טמון החידוש המרכזי של המאמר. חוות הצלה ושיקום מאפשרת לראות את בעלי החיים לא רק כמי שנמצאים בתוך התהליך הטיפולי של האדם, אלא כמקור להשראה וללמידה על החיים עצמם. בעל החיים אינו צריך להיות כלי טיפולי כדי להשפיע. לעיתים די להכיר את סיפורו, לראות את סימני הפגיעה שנשא, להתבונן בתהליך השיקום שעבר, ולראות כיצד הוא לומד מחדש להתקרב, לבטוח, לקבל אהבה ולהמשיך לחיות. מתוך המפגש הזה האדם עשוי ללמוד לא רק על בעל החיים, אלא גם על עצמו. כיצד חיים לצד פגיעה, כיצד בוניים אמון מחדש, כיצד ממשיכים לחפש קשר גם לאחר פגיעה, וכיצד ניתן לבחור בחיים גם כאשר העבר אינו ניתן לשינוי. לכן בעל החיים אינו מוצג כאן ככלי, אלא כשותף למרחב, כמקור השראה וכעדות חיה ליכולתם של חיים להשתקם. דווקא משום כך, השאלה

אינה רק מה מתרחש במפגש עם בעל החיים, אלא מהו סוג המרחב שמאפשר למפגש הזה לקבל משמעות עמוקה כל כך.

ייחודה של חוות הצלה ושיקום אינו נובע רק מעצם המפגש עם בעלי חיים, אלא מן העובדה שהמבקר, המתנדב או המטופל פוגשים בעלי חיים שיש להם סיפור. אלה אינם בעלי חיים שנמצאים שם כדי לטפל באדם, אלא בעלי חיים שנפגעו, עברו טראומה, איבדו לעיתים אמון בבני אדם, ונמצאים בעצמם בתהליך של שיקום. חלקם מתמודדים עם פגיעה גופנית, אחרים עם פחד עמוק מקרבה וממגע, ורבים מהם לומדים בהדרגה לבנות מחדש ביטחון, להתקרב, לסמוך, לקבל אהבה ולהחזיר אהבה. במובן הזה, החווה מפגישה את האדם לא רק עם בעל חיים, אלא עם תהליך חי של פגיעה, שיקום ובחירה מחודשת בחיים.

כאן מתגלה הלוגותרפיה במובנה העמוק ביותר. לא כרעיון תאורטי אלא כחוויה שנוולדת מתוך המפגש עצמו. פראנקל הציע כי משמעות יכולה להתגלות בשלוש דרכים מרכזיות. דרך יצירה ועשייה, דרך חוויה וקשר, ודרך נקיטת עמדה כלפי מציאות שלא ניתן לשנותה (פרנקל, 2022; פרנקל, 2006). בחוות הצלה ושיקום עקרונות אלו אינם נשארים מושגים מופשטים. הם מתקיימים בפעולות פשוטות, במפגש חי ובשאלות שמתעוררות מתוך ההתבוננות.

ערכי היצירה מתבטאים בעשייה למען בעלי החיים ובנטילת אחריות ממשית לרווחתם. ניקוי תא, הכנת מזון, ליווי בעל חיים לטיפול או ישיבה שקטה ליד בעל חיים חושש עשויים להיראות כפעולות פשוטות, אך מבחינה לוגותרפית הן מבטאות מעבר מן העיסוק העצמי הבלעדי אל פעולה שיש בה ערך. האדם אינו רק מדבר על משמעות, אלא עושה דבר מה בעל משמעות עבור יצור חי הזקוק לו. עבור אדם פצוע, מדוכא, מיואש או תקוע, עצם האפשרות להיות נחוץ שוב עשויה לפתוח פתח חדש. לא פתח דרמטי, לא פתרון מידי, אלא תזכורת לכך שגם מתוך כאב ניתן עדיין לפעול, לתת, להועיל ולהיות משמעותי.

ערכי החוויה מתממשים במפגש עם הטבע, עם בעלי החיים ועם הקשר הנוצר עמם. לעיתים די ברגע שבו בעל חיים מתקרב מיוזמתו, ברגע של מגע עדין או במבט של אמון כדי לפתוח באדם מרחב רגשי שלא היה נגיש בשיחה רגילה. החוויה אינה בהכרח דרמטית, אך היא עשויה להיות עמוקה. היא מחזירה את האדם אל החיים במובנם הפשוט, נשימה, תנועה, קשר, חמלה ונוכחות. יש רגעים שבהם אדם אינו צריך עוד הסבר. הוא צריך לפגוש חיים. לעמוד לידם. להרגיש אותם. להיזכר שגם בתוכו יש עדיין מקום רך, חי ומגיב.

ערכי העמדה מתגלים כאשר האדם מתבונן בבעלי חיים שאינם יכולים לשנות את עברם, אך ממשיכים להסתגל למציאות חדשה. שוב, אין הכוונה לייחס להם בחירה קיומית מודעת במובן האנושי. הכוונה היא למה שמתרחש אצל האדם המתבונן בהם. מול בעל חיים שאיבד איבר אך ממשיך לנוע, או מול בעל חיים שחווה פגיעה ולומד בהדרגה לתת אמון, האדם עשוי לשאול את עצמו כיצד הוא מבקש להגיב למציאות חיוו שלו. לא כיצד למחוק את הפצע, אלא כיצד לחיות כך שהפצע לא יהיה הדבר היחיד שמגדיר את חיוו.

מעל כל אלה ניצב עקרון ההתעלות העצמית. פראנקל ראה בהתעלות העצמית אחד הביטויים המרכזיים של הקיום האנושי. האדם מגלה את משמעותו כאשר הוא מפנה את עצמו אל ערך, אל משימה, אל אדם אחר או אל דבר מה הזקוק לו. דווקא המעבר מן השאלה "מה קרה לי?" אל השאלה "למי אני יכול להיות משמעותי?" עשוי לאפשר לאדם לצאת בהדרגה ממעגל העיסוק הבלעדי בעצמו. בחווה מעבר זה מקבל ביטוי פשוט ומעשי. האדם מגיע עם כאבו, אך פוגש יצור חי שזקוק לו. הוא אינו נדרש לשכוח את כאבו, אלא להרחיב את מבטו מעבר אליו.

מנקודת מבט זו, חוות הצלה ושיקום אינה רק מקום שבו בעלי חיים מקבלים הזדמנות נוספת לחיים. היא גם מרחב שבו בני אדם יכולים להתבונן מחדש על סיפור חייהם. לא מתוך השוואה פשטנית בין סבל אנושי לסבל של בעלי

חיים, אלא מתוך ההשראה שמעורר עצם תהליך השיקום. ההתבוננות בבעלי החיים מזכירה כי הפגיעה אינה בהכרח סוף הסיפור, וכי גם כאשר אין ביכולתנו לשנות את מה שקרה, נותרת בידינו האפשרות לבחור כיצד נחיה עם מה שקרה. משום כך, החווה אינה רק מקום שבו בעלי החיים משתקמים. היא עשויה להיות מקום שבו גם בני האדם לומדים כיצד לחיות לצד פציעותיהם.

סיכום

מאמר זה ביקש להציע מבט לוגותרפי על חוות הצלה ושיקום לבעלי חיים, לא כתחליף לטיפול ולא כהוכחה לכך שבעלי חיים מרפאים בני אדם, אלא כהצעה לראות בחווה מרחב שבו האדם יכול לפגוש משמעות דרך התבוננות, קשר, עשייה ונתינה. דרך סיפורם של חנוכה וטל הוצגה האפשרות לראות בחווה מרחב לוגותרפי חי, שבו האדם אינו פוגש רק בעל חיים, אלא סיפור חיים של פגיעה, שיקום, בניית אמון ובחירה מחודשת בחיים.

ייחודה של החווה טמון בכך שהיא מאפשרת לפגוש את עקרונות הלוגותרפיה לא כהסבר תאורטי, אלא כחוויה ממשית. במרחב כזה משמעות אינה נשאת רעיון מופשט. היא מתגלה בטיפול בבעלי החיים, בנוכחות לצדם, בכבוד לגבולותיהם, באחריות כלפיהם וביכולת של האדם להפנות את מבטו מכאבו בלבד אל יצור חי אחר הזקוק לו.

עם זאת, אין לראות בחוות שיקום פתרון טיפולי גורף או תחליף למרחב טיפולי מקצועי. לא כל מפגש עם בעל חיים יוביל בהכרח לשינוי, ולא כל חווה תהפוך מעצמה למרחב לוגותרפי. כדי שמפגש כזה יהיה משמעותי, עליו להיעשות מתוך רגישות, אחריות, התאמה למצבו של האדם ושמירה מלאה על רווחת בעלי החיים ועל גבולותיהם. עוצמת החוויה אינה נובעת מן הדרמה של הסיפור, אלא מן האפשרות לפגוש חיים שנפגעו ועדיין מבקשים קשר, תנועה, אמון והמשך.

סיפוריהם של בעלי החיים בחווה מזכירים כי עקרונות הלוגותרפיה אינם נלמדים רק מתוך סיפורים אנושיים או מתוך שיחה טיפולית. הם יכולים לקבל ביטוי חי גם במפגש עם בעלי חיים שנפגעו, עברו שיקום, ולמדו בדרכם לבטוח מחדש, להתקרב ולקבל אהבה. הלוגותרפיה אינה מבקשת לבטל את הסבל, הכאב או הפגיעה, אלא לשאול מה ניתן לעשות איתם וכיצד אפשר להמשיך לחיות לצדם. במובן זה, חוות הצלה ושיקום לבעלי חיים מציבה מול האדם את השאלה הלוגותרפית הפשוטה והעמוקה ביותר. לא האם ניתן למחוק את הפצע, אלא כיצד ניתן לחיות איתו. לא רק מה קרה לי, אלא כיצד אני בוחר להמשיך לחיות עם מה שקרה לי, ולמי אני יכול להיות משמעותי דווקא מתוך מה שעברתי.

מקורות

אגר, א' (2021). *המתנה*. כנרת זמורה דביר.

פראנקל, וי. (2006). *הזעקה הלא־נשמעת למשמעות*. כנרת זמורה דביר.

פראנקל, וי. (2022). *האדם מחפש משמעות*. (מהדורה חדשה לציון 75 שנה להוצאת הספר לאור). כנרת זמורה ביתן.

Correale, C., Borgi, M., Collacchi, B., Falamesca, C., Gentile, S., Vigevano, F., Cappelletti, S., & Cirulli, F. (2022). Improving the emotional distress and the experience of hospitalization in children and adolescent patients through animal assisted interventions: A systematic review. *Frontiers in Psychology, 13*.

Hediger, K., Wagner, J., Künzi, P., Haefeli, A., Theis, F., Grob, C., Pauli, E., & Gerger, H. (2021). Effectiveness of animal-assisted interventions for children and adults with post-traumatic stress disorder symptoms: A systematic review and meta-analysis. *European Journal of Psychotraumatology, 12*(1).

Huber, A., Barber, A. L. A., Faragó, T., Müller, C. A., & Huber, L. (2024). Animal-assisted interventions improve mental, but not cognitive or physiological health outcomes of higher education students: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Mental Health and Addiction, 22*, 1597–1628.